

Pokus o marxistickou infiltraci bohosloveckých fakult v Československu

Se zvláštním zřetelem na „Katedru společenských věd“
bohoslovecké fakulty v Bratislavě

Jozef Haľko

1. KOMUNISTICKÁ INDOKTRINACE VYSOKÝCH ŠKOL

Když se v Československu v roce 1948 chopili moci komunisté, snažili se svojí ideologií indoktrinovat všechny vrstvy a veškerá prostředí společnosti, nevyjímaje ani vysoké školy. Tomu odpovídal i Zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách, přijatý Národním shromážděním dne 18. května roku 1950. Text zákona měl být projevem „úsilí o rozvoj vědy a umění *pro budování socialismu*“, přičemž úkolem vysokých škol mělo být „vychovávat odborně i politicky vysoce kvalifikované pracovníky, věrné lidově demokratické republice a *oddané myšlence socialismu*“. Oddanost *socialismu* se znovu opakuje v paragrafu o studentech, kteří jsou povinni „pracovat ze všech sil, aby splnili co nejlépe studijní plán a stali se tak odborně i politicky vyspělými *budovateli socialismu*.“¹

V zájmu „politické vyspělosti“ vysokoškoláků byl na jejich školy zaveden nový předmět. Na Slovensku Pověřenectvo školství, věd a umění už v polovině října roku 1949 – na základě rozhodnutí sekretariátu ÚV KSS² – sdělilo všem rektorátům a děkanátům zavedení povinného předmětu „Společenské nauky“, přednášeného v rozsahu dvou hodin týdně. Uvedené pověřenectvo ihned přidělilo jednotlivým školám i konkrétní vyučující, takže bojovní ateisté, přesvědčení marxisté a militantní komunisté se chopili celoplošné indoktrinace tisíců vysokoškoláků. Například pro lékařskou a filosofickou fakultu Slovenské univerzity byl určen přívrženec marxistické filosofie Igor Hrušovský a militantní marxista Andrej Sirácky. Před budoucí přírodovědce a inženýry si měl stoupnout

¹ Zákon č. 58/1950 Sb. Národního shromáždění o vysokých školách, <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/58-50.htm> [cit. 5. 6. 2014].

² Slovenský národný archív (SNA), f. ÚV KSS-sekr., kr. 4. Návrh na prednášaťel'ov spoločenských náuk z 30. septembra 1949.

budoucí zakladatel ateistické společnosti Prometheus Jaroslav Čelko-Mikluščin, a studentům elektrotechniky se měl věnovat bývalý sovětský partyzán a spolupracovník KGB Viliam Šalgovič.³

Na příslušných školeních bylo těmto pedagogům vštěpováno, jak velké cti a prvenství se jim dostalo od Komunistické strany v rámci jejich nové odpovědnosti „vychovávat mladou vysokoškolskou generaci v duchu marxistických idejí!“ A tato idea jako „jediný vědecký“ marxistickoleninský světonázor „nepřipouští absolutně žádný jiný výklad přírodních a společenských jevů než ateistický, protože jakýkoliv rozdílný se přičí vědě a zdravému rozumu“. Proto se měl na vysokých školách výklad marxismu-leninismu zaměřit „přímo proti náboženským názorům“, aby „odhaloval nevědeckost a lživost náboženství“.⁴

Tato ideologická invaze se měla pod rouškou „vyučování společenských věd“ etablovat také na bohosloveckých fakultách v Čechách a na Slovensku. Nejprve však byly zákonem číslo 58/1950 z 18. května 1950 vyjmuty zpod působnosti Ministerstva školství, resp. Pověřenectva školství, a dozor nad nimi převzal Státní úřad pro věci církevní, resp. Slovenský úřad pre veci cirkevne (Slovenský úřad pro věci církevní). Následně bylo přijato vládní nařízení č. 112/1950 Sb. ze 14. července 1950, jehož první paragraf stanovoval, že veškeré římskokatolické bohoslovecké studium se v Česku soustřeďuje na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze a na Slovensku na Římskokatolické cyrilometodské bohoslovecké fakultě v Bratislavě. Další paragrafy zkrátily délku studia na čtyři roky a obsah všech studijních i zkušebních plánů a osnov podřídili příslušným úřadům pro věci církevní. Jejich záměrem bylo vychovávat loajální mírové kněze, „aby se z nich stali vlastenečtí kněží anebo kazatelé, kteří budou upřímně podporovat lid v jeho budovatelském úsilí“.⁵

Samotnému vzniku Katedry společenských věd na bratislavské fakultě předcházela od konce roku 1949 série přednášek, jimiž byli pověřeni dva pedagogové Filozofické fakulty Slovenské univerzity: její děkan,

³ Archiv Římskokatolickéj cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského (ARKCMBFUK), Pripis Poverenictva školstva, vied a umení všetkým rektorátom a dekanátom zo 17. októbra 1949.

⁴ Miloš GOSIOROVSKÝ – Gustáv PAVLOVIČ, *Za marxistickú výchovu na vysokých školách*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1952, s. 9–14.

⁵ Róbert LETZ, „Prenasledovanie kresťanov na Slovensku v rokoch 1948–1989,“ in František MIKLOŠKO – Gabriela SMOLÍKOVÁ – Peter SMOLÍK, *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948–1989*, Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001, s. 155–156.

historik dr. Jaroslav Dubnický,⁶ a marxistický historik Miloš Gosiorovský,⁷ který měl být při této příležitosti narychlo a účelově jmenován docentem, nebo dokonce až profesorem.⁸ Před budoucími kněžími tedy v letním semestru školního roku 1949/50 stanuli dva zastánci názoru, že je nutné beze zbytku vykořenit náboženství z lidského povědomí. „Náboženské předsudky – prohlásil v oněch letech Gosiorovský – se především v období přechodu k socialismu stávají závažnou brzdou při plnění úkolů socialistické výstavby, protože zabraňují věřícím lidem patřičně chápat jevy společenského života, ... proto také je součástí našeho výkladu základů marxismu-leninismu protináboženská propaganda.“⁹ Dubnický horoval rovněž proti „náboženskému fantomu“, brzdícímu socialistické povědomí mas, ve kterém, „pokud existuje náboženství, pak je tedy odůvodněná i protináboženská propaganda“, aktuální, třebaže se už „nalomily jeho přirozené a sociální kořeny“.¹⁰

⁶ Jaroslav Dubnický (1916–1979) byl slovenský historik a vysokoškolský pedagog orientovaný na slovenské národní obrození a slovenskou politiku v první polovině 19. století. Po studiích historie a dějin umění na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy a Univerzity Komenského v Bratislavě se v roce 1947 habilitoval na docenta a v roce 1958 byl jmenován univerzitním profesorem. V letech 1950–1951 byl děkanem Filosofické fakulty UK a vedl Historický ústav SAV. Srov. „Dubnický, Jaroslav,“ in *Slovenský biografický slovník*, I, Martin: Matica slovenská, 1986, s. 511.

⁷ Miloš Gosiorovský (1920–1978), zpočátku příležitostný dělník, posléze přímý účastník protifašistického odboje a SNP, se po druhé světové válce angažoval v několika stranických a veřejných funkcích. Od roku 1953 přednášel historii na Filozofické fakultě UK v Bratislavě, reprezentoval marxistickou historiografii, zabýval se dělnickým hnutím a komunistickým odbojem během Druhé světové války. Publikoval v československých i zahraničních periodících, přednášel v Sovětském svazu i v dalších socialistických zemích. Byl nositelem řady vyznamenání. Srov. „Gosiorovský, Miloš,“ in *Slovenský biografický slovník*, I, Martin: Matica slovenská, 1987, s. 207.

⁸ ARKCMBFUK, Pripis Povereníctva školstva vied a umení všetkým rektorátom a dekanátom zo 25. februára 1950; SNA, Povereníctvo školstva (PŠk), kr. 18. Návrh kádrového obsadenia lektorov spoločenských vied – nedatované. Na bohosloveckých fakultách v Praze a Olomouci se státní moc pokusila na post lektora společenských vied prosadit kněze a deklarovaného komunistu Bohuše Černockého. I když to příslušný biskup i děkan striktně zamítli, líder proticírkevní politiky Alexej Čepička rozhodl o uskutečnění jeho přednášek. Ty včetně zkoušek proběhly v první polovině června 1949, ale v následujícím akademickém roce 1949–50 již neměly přímé pokračování. Vojtěch Novotný, *Katolická Teologická fakulta 1939–1990: Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, s. 70–76; Miloslav Pojsl (ed.), *Cyrlometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci v letech 1990–2010: 20 let od jejího obnovení*, Velehrad: Historická společnost, 2010, s. 33–37.

⁹ GOSIOROVSKÝ – PAVLOVIČ, *Za marxistickou výchovu na vysokých školách*, s. 13–14.

Témata přednášek, markantně prosovětských a prostalinovských, stanovovalo přímo Povereníctvo školstva, vied a umení, které kromě osnov tezí k přednáškám zasílalo také otázky pro zkoušky. Na prosinec roku 1949 stanovilo pověřenectvo, zastupované Vladimírem Clementisem, téma o „rozvoji a významu sovětské vědy“ s aktualizací pro danou fakultu, následně se měl probírat životopis a význam J. V. Stalina.¹¹ V roce 1950 následovaly vedle životopisů Vladimíra Iljiče Lenina a Klementa Gottwalda také teze o významu Československého svazu mládeže při sjednocování mládeže pracujících a studujících.¹² Ve stejném semestru přednášející školili své studenty také o mezinárodní politice a boji za mír podle Gottwaldova referátu na zasedání ÚV KSS koncem února roku 1950,¹³ o druhé světové válce podle děl Stalina a Molotova, o zápasu dvou táborů v duchu referátů nejvyšších představitelů sovětské politiky Ždanova, Suslova, Višinského i Molotova.¹⁴ Na jaře roku 1950 už marxističtí lektori disponovali podklady o „materialistické teorii“ o nejhlubším základu náboženství v podobě „sociálního útlaču pracujících mas a zdánlivé bezmocnosti před slepými silami kapitalismu...“¹⁵ Dubnová témata se kromě referátů Klementa Gottwalda a Rudolfa Slánského týkala také významu Prvního máje jako projevu proletářského internacionalismu.¹⁶ Následovala problematika historického materialismu, marxisticko-leninské teorie třídního boje, Jugoslávie a Německé demokratické republiky, poválečné expanze Spojených států, vítězství lidové demokracie v Číně.¹⁷ V květnových propozicích bylo nařízeno probrat osvobození Československa Rudou armádou, význam Československého svazu mládeže a nástupu mládeže na venkově, heslo pro vysoké školy „směleji vpřed“ k socialismu.¹⁸ Zajímavá byla jedna z posledních přednášek letního semestru školního roku 1949/50 o marxismu-

¹⁰ Ján HORÁRIK, *Boj s hierarchiou a cirkvou*, s předmluvou Jaroslava Dubnického, Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1953, s. 41.

¹¹ ARKCMBFUK, fs. „Spoločenské vedy“. Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl o kontrolných otázkach z 12. decembra 1949.

¹² Tamtéž, Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl z 12. decembra 1949.

¹³ Tamtéž, Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl z 15. marca 1949.

¹⁴ Tamtéž, Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl z 23. marca 1949.

¹⁵ Tamtéž, Podklady na tému „Materialistická teória“ z 31. marca 1950.

¹⁶ Tamtéž, Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl z 7. apríla 1949.

¹⁷ Tamtéž, Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl zo 14. a 24. apríla 1949, z 15. mája 1950.

¹⁸ Tamtéž, Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl z 11. mája 1949.

-leninismu v morálce,¹⁹ podle které nejenže „vědecké marxistické pojetí morálky zavrhuje lživou teorii o neměnnosti a věčnosti morálních zákonů“, ale za „průkopníka nové socialistické morálky“ byl označen Sovětský svaz.²⁰

Marxistická převýchova nesměla ustrnout ani po ukončení letního semestru školního roku 1949/50, proto byl na středu 5. července 1950 ohlášený dvoutýdenní „kurz společenských věd“. Jeho důležitost měla potvrdit účast významných osobností na jeho slavnostním zahájení v osobě komunisty a předsedy bratislavského Krajského národního výboru Rudolfa Martanoviče a zmocněnce Slovenského úřadu pro věci církevní Ondreje Pavlíka. Zažili ovšem fiasko, protože z více než dvě stě pozvaných kleriků se prezentovali pouze tři. Výše uvedení soudruzi z toho vinili děkana bohoslovecké fakulty Štefana Faitha,²¹ jelikož na rozeslaných pozvánkách seminaristy svolával *na politické školení*.²² Děkan totiž komunisty pokládal za „nepřátele každého společenského řádu“, kteří se snaží „rozvíjet boj proti náboženství, ba dokonce proti Bohu“. Vnímá to jako ďábelský válečný plán uskutečňovaný pod „satanskými prapory války proti Bohu a proti náboženství mezi všemi národy a ve všech světadílech“.²³

Slovenský úřad pro věci církevní však Faithovi ultimativně přikázal znovu telegraficky svolat všechny posluchače. Zareagovalo jich třiadvacet, k nimž v pátek 7. července promluvil kromě děkana Faitha také zmocněnec Ondrej Pavlík. Popřel, že by se mělo jednat o jakési vyvracení idealistické teologické koncepce bohoslovců: nikoliv, jde o po-

¹⁹ Tamtéž, Prípís MŠVU rektorátom a dekanátom vysokých škôl z 15. mája 1949.

²⁰ Tamtéž, Téza pre 12. prednášku spoločenských náuk „Marxizmus-leninizmus o morálke“ z 15. mája 1949.

²¹ Štefan Faith (1894–1979), homiletik, pedagóg, náboženský publicista a profesor pastorální a morální teologie po studiích teologie ve Vídni zastával ve spišském seminári funkci spirituála a ve spišské diecézi vedl několik náboženských spolků. Působil také jako profesor a děkan Římskokatolické bohoslovecké fakulty v Bratislavě. Za „politickou pasivitu“ ho v roce 1953 zbavili profesury. Věnoval se aktuálním problémům katolické morálky, církevnímu apoštolátu z dogmatického i pastoračního hlediska, rovněž kazatelství a jeho dějinám. Srov. Ján LETZ, „Faith, Štefan,“ in JÚLIUS PAŠTEKA, *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, Bratislava: Lúč, 2000, s. 316–317.

²² SNA, f. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (MK SR), kr. 88. Správa o priebehu kurzu spoločenských náuk na Katolíckej bohosloveckej fakulte v Bratislave – nedatované; „Profesor PhDr. Lev Hanzel 55-ročný,“ in *Naša univerzita* 16, č. 4 (1970): 7; SNA, PŠk, kr. 18. Návrh kádrového obsadenia lektorov spoločenských vied – nedatované.

²³ Štefan FAITH, *Činný katolicizmus*, Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1944, s. 69.

vinné státoobčanské poznání nevyhnutné rovněž pro faráře působící mezi lidem. Pavlíkovo tvrzení však zpochybňovala už jen osoba přízvaného přednášejícího Leva Hanzela, člena ÚV KSS, ředitele Ústřední politické školy KSS a bojovného ateisty, který měl být narychlo jmenovaný docentem, k čemuž si „on sám vyřídil souhlas na Sekretariátu ÚV KSS“.²⁴

V Hanzelově osobě stál před mladými teology autor tvrzení, že *teologický náhled* je „nejprimitivnějším idealistickým názorem na společnost“, že náboženství – *středověké, primitivní, nevědecké a trosečnické* – si člověk vytvořil sám „pro vysvětlení toho, čemu nerozuměl“. A protože „jedině marxismus-leninismus je pravdivým učením, ... je nutné neúprosňe bojovat proti nesprávným názorům zašlých dob“. Je třeba „nadále lámat odpor nepřátel lidu“ a „organizovaně uskutečňovat linii bojovného materialismu a celé ideologie revolučního marxismu“. A to podle vzoru Komunistické strany Ruska i prostřednictvím „vědeckých kateder komunistických univerzit“.²⁵

Když Hanzel i před kleriky volil agresivní dikci podobnou jeho literárním pracím, sotva pro něj mohl být překvapením bojkot jeho odpolední přednášky. V prázdné posluchárně našel pouze tři seminaristy – Milana Medeka z Topolčan, Adolfa Hlinku z Považské Bystrice a Ľudovíta Sellána z Bratislavy. Skandální absenci bohoslovců vyhodnotili Hanzel s Pavlíkem jako *organizovanou akci*, kterou měla dokazovat rovněž nepřítomnost prefekta i děkana fakulty. Děkana Štefana Faitha poté komunisté výhrůžně varovali: ať má na paměti možné důsledky toho, co se právě odehrálo. Pavlík o tom všem nejenže informoval šéfa církevního úřadu Ladislava Holdoše, ale začal shromažďovat přicházející omluvenky kleriků nepřesahující počet padesáti. Někteří z bohoslovců oznámili ukončení studia a nástup do zaměstnání, jiní se omlouvali z důvodu nemoci nebo nutných zemědělských prací na pomoc rodičům.²⁶

²⁴ SNA, f. MK SR, kr. 88. Správa o priebehu kurzu spoločenských náuk na Katolíckej bohosloveckej fakulte v Bratislave – nedatované; „Profesor PhDr. Lev Hanzel 55-ročný,“ in *Naša univerzita* 16, č. 4 (1970); SNA, PŠk, kr. 18. Návrh kádrového obsadenia lektorov spoločenských vied – nedatované.

²⁵ LEV HANZEL, *O zákonitostiach spoločenského vývinu*, Pravda: Bratislava, 1950, s. 10, 19, 20, 22, 23, 123, 140, 280.

²⁶ SNA, f. MK SR, kr. 88. Správa o priebehu kurzu spoločenských náuk na Katolíckej bohosloveckej fakulte v Bratislave – nedatované.

2. ZŘÍZENÍ „KATEDRY SPOLEČENSKÝCH VĚD“

Začátkem následujícího školního roku se rozběhla institucionalizace marxistické indoktrinace ve formě „Katedry společenských věd“. Na všech akademických pracovištích univerzity měly tyto katedry získat výsadní postavení jako ideový předvoj ostatních kateder; jako norma pro veškeré dění na škole. Jejich základní roli naformuloval spolutvůrce socialistického školství a jednotné školy Gustáv Pavlovič: tyto katedry měly vnést „ve vysoké míře odpovědnost, jak naše vysoké školy budou plnit svoji vlasteneckou povinnost, plnit úkoly, které vysokým školám uložila naše strana a naše vláda, zaujmout důležité místo v boji za vítězství socialismu ve vlasti a nezlomně po boku Sovětského svazu za vítězství míru ve světě“.²⁷

Katedru společenských věd mělo na Bohoslovecké fakultě legitimizovat ustanovení jejího vedoucího z řad kněží, z nichž komunisté vybrali pověřence pošt a profesora katechetiky Alexandra Horáka. Jeho jmenovací dekret nepodepsal – jak by se očekávalo za normálních okolností – kompetentní biskup, nýbrž z pozice šéfa pražského Státního úřadu pro věci církevní jeden z neaktivnějších organizátorů komunistické proticírkevní politiky, Zdeněk Fierlinger. Ten dne 3. října 1950 písemně sdělil Horákovi, že ho se zpětnou platností od 1. září 1950 pověřuje vedením Katedry společenských nauk. „Toto pověření platí za předpokladu,“ – zdůraznil šéf pražského ústředí – „že zmíněnou činnost na fakultě budete vykonávat mimo svou funkci pověřence pošt a že fakultní činnost nebude na újmu Vašim dosavadním úkolům“.²⁸

Připomenutí „dosavadních úkolů“ naznačovalo Horákovy vazby na komunistické špičky: byl nejenom jejich blízkým spolupracovníkem a poradcem v otázkách církevní politiky, ale dokonce členem Komunistické strany Slovenska.²⁹ Zatímco s komunisty kolaboroval, představitelé církve byli nuceni ho trestat: v srpnu roku 1948 byl postižen – za nedovolené přijetí světského úřadu – církevní sankcí suspenze rozhodnutím rožňavského apoštolského administrátora Róberta Pobožného.³⁰

²⁷ GOSIOROVSKÝ – PAVLOVIČ, *Za marxistickú výchovu na vysokých školách*, s. 36.

²⁸ ARKCMBFUK, fs. „Alexander Horák“. Přípis Fierlingera Horákovi z 3. októbra 1950.

²⁹ SNA, f. Slovenská národná rada – osobné spisy poslancov, kr. 13. Kmeňový list Alexandra Horáka z 27. júla 1948.

³⁰ Apoštolský administrátor Rožňavskej diecézy Róbert Pobožný (1890–1972) po studiích teologie na vídeňském Pazmaneu získal v roce 1915 doktorát z teologie. V roce

Horák nesměl vykonávat posvátné kněžské úkony, kázat slovo Boží, ani se zúčastňovat kněžských konferencí.³¹ Z toho důvodu komunisté potřebovali Horáka v čele nové katedry církevně zlegalizovat, tedy získat nejen uznání biskupa Pobožného jakožto Horákova ordináře, ale také od biskupa a trnavského apoštolského administrátora Ambróze Lazíka³² jako ordináře s kompetencí nad fakultou. Protagonistou úskočného vymámení dokumentů legalizujících Horákovo postavení se stal možná nevědomky děkan fakulty Mikuláš Višňovský, prorežimní kněz nepoživající důvěru biskupa Lazíka.³³ V polovině prosince roku 1950, tedy téměř čtyři měsíce po Horákově jmenování, postavil Višňovský Lazíka před hotovou věc se žádostí, aby nejen *vzal na vědomí* zavedení předmětu společenských nauk, ale také na něj Horákovi udělil kanonickou misi, „aby se věc nevyjímalá coby diskriminace“.³⁴

Jenomže od října roku 1950 byl v zostřené izolaci nejen biskup Pobožný,³⁵ ale také biskup Lazík byl držený už půl roku v domácím vězení, přičemž trpěl dlouhodobě neléčenou cukrovkou.³⁶ Ke zhoršení jeho one-

1949 ho papež Pius XII. vyjmenoval titulárním biskupem neilinským, vysvěcený byl v Trnavě 14. srpna 1949. Rožňavskou diecézi spravoval až do své smrti jako apoštolský administrátor. Po násilném rozpuštění kněžských seminářů tajně vysvětil několik kněží. Režim ho postupně izoloval domácím vězením v biskupské rezidenci. V letech 1953–1956 byl internován, v období let 1963–1965 se zúčastnil II. vatikánského koncilu. V létě 1965–1969 předsedal Slovenské liturgické komisi. Zemřel v Rožňavě 9. června 1972. Srov. Róbert LETZ, „Pobožný, Róbert,“ in PAŠTEKA, *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, s. 1087–1088.

³¹ Štátny archív (ŠA) – Bratislava, f. Štátna prokuratúra III/I, kr. 101, fs. Vojtaššák. Obežník Rožňavského biskupstva o Horákovej exkomunikácii z 19. augusta 1948.

³² Trnavský apoštolský administrátor Ambróz Lazík (1897–1969) po maturitě, vojenské službě a bohosloveckých studiích v Nitře přijal v roce 1922 v Nitře kněžské vysvěcení, později se stal biskupským archivářem, tajemníkem a kancléřem. Po získání doktorátu z teologie byl v období let 1936–1940 generálním vikářem Trnavské apoštolské administratury, v roce 1938 rektorem Kněžského semináře v Bratislavě. Po smrti trnavského biskupa Pavla Jantausche se stal administrátorem Trnavské apoštolské administratury, 14. srpna 1949 přijal v Trnavě biskupské vysvěcení. Zemřel 20. dubna 1969 v Trnavě. Srov. Róbert LETZ, „Lazík, Ambróz,“ in PAŠTEKA, *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, s. 808–809.

³³ Archív Rímskokatolíckeho arcibiskupského úradu Trnava. Rukopisné zápisky Ambróza Lazíka z 22. septembra 1950.

³⁴ ARKCMBFUK, fs. „Alexander Horák“. Prípis Višňovského Lazíkovi z 11. decembra 1950.

³⁵ LETZ, „Pobožný, Róbert,“ in PAŠTEKA, *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, s. 1087–1088.

³⁶ Dokument autora, Správa o činnosti na Apoštolskej administratúre v Trnave z 22. júla 1950 a z 18. decembra 1950.

mocnění přispělo obvinění z pokusu o „zvrát lidově-demokratického zřízení“,³⁷ ale také zákaz rozloučit se s umírajícím otcem.³⁸ V tomto kontextu nátlaku a nesvobody se dne 12. ledna 1951 ještě navíc přidal biskupův vynucený podpis pod Horákovo jmenování do čela prorožimní katedry. Namísto řádné kanonické mise však biskup jen „vzal na vědomí“ Horákovo ustanovení.³⁹ Ve skutečnosti Horák katedru reálně vést nemohl – pro nesčetné povinnosti mimo fakulty. Jeho osoba se jevila spíše jako nastrčená kněžská postava kvůli legalizaci existence katedry. Komunistům jeho vytíženost mohla jen vyhovovat: kromě funkce pověřence a postu poslance Slovenské národní rady předsedal Horák třem organizacím: Slovenskému výboru obránců míru, Slovenskému výboru Mírového hnutí katolického duchovenstva a Spolku svatého Vojtěcha. Jako podpředseda figuroval ve vedení Československého výboru obránců míru, nemluvě o členství v Předsednictví Slovenské národní fronty a ve Světové radě míru.⁴⁰ Jen v roce 1949 absolvoval 69 výjezdů, aby navštívil nejružnější schůze a zasedání, v následujícím roce 1950 podnikl 65 cest v celkové délce tři a půl měsíce.⁴¹ Není divu, že například ve školním roce 1951/52 Horák na fakultě vyučoval pouhou jednu hodinu, zbylých šest suploval zaměstnanec Pověřenectva vnitra Ján Krajčí, angažovaný propagátor československo-sovětského přátelství.⁴²

3. UČITELÉ A PŘEDNÁŠENÁ TÉMATA

Komunista Ján Krajčí byl pouze jedním z několika přednášejících, kteří se na uvedené katedře postupně vystřídali v období let 1950 až 1968. Začátkem padesátých let měl katolické i evangelické teology z roz-

³⁷ „Namiesto dušpastierskej činnosti – rozvrat, špionáž, vojna: Výsluch obvinených Vojtaššáka, Buzalku a Gojdiča,“ *Pravda*, 13. 1. 1951, s. 5.

³⁸ Videozáznam zo storočnice narodenie biskupa Ambróza Lazíka, stopa 0:24 – 0:26.

³⁹ ARKCMBFUK, fs. „Alexander Horák“. Přípis Lazíka Višňovskému z 12. januára 1951.

⁴⁰ Róbert LETZ, „Horák, Alexander,“ in PAŠTEKA, *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, s. 509.

⁴¹ SNA, f. Povereníctvo spojov (PŠp) – Osobná korešpondencia ministra, kr. 132, fs. 123/ sekr. – 1949. Výkazy – úradné cesty pána povereníka z konca roku 1950.

⁴² SNA, f. ÚV KSS-sekr., kr. 36. Učiteľský zbor na rímskokatolíckej bohosloveckej fakulte – nedatované; SNA, f. ÚV KSS-sekr., kr. 13. Uznesenie Politického sekretariátu o personálnych opatreniach na vysokých školách z 12. decembra 1949; Ján KRAJČÍ, „Medzinárodný a vnútropolitický význam československo-sovietskeho priateľstva,“ in *Duchovný pastier* 27 (1952): 405–407.

hodnutí Ústředního výboru KSS vyučovat Jaroslav Čelko-Mikluščin, pracovník kádrových odborů Pověřenectva průmyslu a obchodu, a později Slovenského úřadu pro věci církevní, a současně přednášející na Vysoké škole technické a na Přírodovědecké fakultě Slovenské univerzity.⁴³ Koncem října roku 1951 ho podpředseda vlády a ministr pověřený vedením Státního úřadu pro věci církevní Zdeněk Fierlinger pověřil vyučováním také na Římskokatolické bohoslovecké fakultě. „Vaší povinností bude uskutečňovat přednášky z uvedeného oboru“ – napsal Čelkovi ministr Fierlinger – „a vést příslušná seminární a praktická cvičení v témže oboru...“.⁴⁴ K budoucím služebníkům církve měl promlouvat muž přesvědčený o jejím brzkém zániku, protože pro příští generace bude náboženství už pouhou „kdysi existující ideologií“, která byla a je „překážkou každému člověku a mládeži především“. Zejména u mladých lidí pokládal Čelko za nanejvýš negativní jejich setrvání „v zajetí klamných představ o existenci jakýchsi reálných hodnot náboženství, potřebných pro život“, vždyť „náboženství člověku nepomáhá, nic neulehčuje, ale ztěžuje mu život“ a víra v Boha „nepodněcuje člověka, aby svojí praktickou činností měnil svět“. Náboženství „zásadně nesprávně vysvětluje společenské dění“. Proto Čelko usiloval „o osvobození pracujících, především mládeže, od náboženských predsudků“, byl připraven „pomáhat každému věřícímu“. „Budeme bojovat za něj,“ – vyzýval Čelko – „aby zcela přešel na naše pozice, aby si osvojil náš světonázor a společně s námi se zařadil mezi bojovníky za komunistickou společnost“.⁴⁵

Součástí boje za komunistickou společnost byla také velká revize knižních fondů dvanácti kateder fakulty, kterou v průběhu roku 1953 zrealizoval její knihovník a pozdější učitel latiny Mikuláš Pažitka. Nebyla to čistě osobní iniciativa – zapadá do širšího kontextu zostřené revize knihoven po vzniku takzvané Hlavní správy tiskového dozoru, zřízené zvláštním vládním usnesením v září toho roku a podřízené Ministerstvu vnitra. Už od roku 1948 existovaly seznamy nežádoucí literatury, vhodné k odstranění kvůli autorovi či obsahu.⁴⁶ Pažitka vyřadil více než 370 svazků: nešetřil ani tvorbu kmenových pedagogů fakulty Štefana

⁴³ SNA. f. ÚV KSS-sekr., kr. 13. Návrh na přednášateľov spoločenských náuk na katolícku a evanjelickú bohosloveckú fakultu v Bratislave z 7. decembra 1950.

⁴⁴ ARKCMBFUK, Prípís Fierlingera Čelkovi z 28. októbra 1951.

⁴⁵ Jaroslav ČELKO, *Spoločnosť, mládež a náboženstvo*, Bratislava: Smena, 1962, s. 5, 120–121.

⁴⁶ Marína ZAVACKÁ, „Svet v zrkadle Kartotéky utajovaných skutočností: K aktivitám československej cenzúry v rokoch 1953–1967,“ in *Historické štúdie* 44 (2006): 122, 125–126, 136.

Faitha, profesora církevního práva Emila Funczika, přednášejícího katolické morálky Alexandra Spesza, filosofa a sociologa Cyrila Dudáše, novotomistického teologa Jána Bubána, filozofa a teologa Juraje Šimalčíka, či dokonce také vůči režimu povolného děkana Mikuláše Višňovského. Pažitkově cenzuře překážely rovněž texty světců – Františka Saleského, Roberta Bellarmina, Jana od Kříže či Ambrože – a také díla významných osobností, jako např. papeže Pia XII., francouzského tomisty a personalisty Jacquesa Maritaina, ruského filozofa a mystika Vladimíra Solovjova a jeho krajana působícího i v Bratislavě, profesora Nikolaje Losského.⁴⁷

Zatímco díla katolických mystiků a myslitelů musely z fakulty zmizet, ve velkém množství je – pro potřeby nově zřízené katedry – nahradily knihy proticírkevní, marxisticky a bojovně ateisticky orientovaných autorů. Pro jejich zakoupení koncem května roku 1951 odsouhlasil Slovenský úřad pro věci církevní 100.000 korun, z nichž do konce roku bylo vydavatelstvím Academia, Dukla a Tatran vyplaceno 76.625 korun.⁴⁸ Výběr titulů, jejichž počet postupně dosáhl 730 svazků,⁴⁹ byl markantně prosovětský: vedle Karla Marxe, Friedricha Engelse a Klementa Gottwalda totiž dominovaly texty sovětských krutovládců a likvidátorů církve Josifa Vissarionoviče Stalina a Vladimíra Iljiče Lenina, dále organizátora masových represí Lavrentije Beriji, anebo strůjce mnoha masových vražd a zakladatele neblaze proslulé Čeky Felixe Dzeržinského, dokonce i krvavého sovětského prokurátora Andreje Vyšinského. Na obalech dalších publikací figuroval spoluzakladatel Čeky Kliment Jefremovič Vorošilov, či prezident Nejvyššího sovětu Michail Ivanovič Kalinin, anebo vedoucí teoretik socialistického realismu Andrej Alexandrovič Ždanov, dále zakladatel sovětské kolektivní výchovy Anton Semjonovič Makarenko. Plejádu sovětských revolucionářů doplňovali jejich evropští soudruzi – Italové Palmiero Togliatti a Antonio Gramsci, lídr francouzských komunistů Maurice Thorez a jeho německý soudruh Wilhelm Pieck. Slovenské komunisty – spisovatele zastupovali bývalý partyzán a redaktor *Rudého Práva* a *Pravdy* Ladislav Mňačko, autor knihy *Proč jsem se stal komunis-*

⁴⁷ ARKCMBFUK, fs. „Vyradené knihy“. Soznam vyradených kníh seminárov cyrilometodskej fakulty v Bratislave z 12. mája 1953; Prípis Pažitku Slovenskému úradu pre veci cirkevné z 22. septembra 1953.

⁴⁸ ARKCMBFUK, Prípisy Slovenského úradu pre veci cirkevné dekanstvu fakulty z 24. mája 1951; Prípisy Dekanstva Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Slovenskému úradu pre veci cirkevné z 22. septembra 1951, 28. novembra 1951, 3. decembra 1951, 10. decembra 1951.

⁴⁹ ARKCMBFUK, Inventár kníh – Spoločenské náuky od 1. januára 1951, s. 73.

tou Peter Jilemnický, iniciátor politických monstrprocesů Viliam Široký, organizátor marxistické výchovy mládeže Rudolf Jašík. Knihovna nabízela bohoslovcům také tři texty zaměřené proti maďarskému kardinálovi Mindszentymu, *Proč soudili Mindszentyho*, vydané Pověřenectvem informací a osvěty, *Mindszenty před lidovým soudem* z vydavatelství Tatran a nakonec *Černá kniha o kardinálovi* vydaná Ministerstvem informací a osvěty.⁵⁰

Budování fakultních marx-leninských knihoven bylo provázeno pokračující intenzifikací vyučování společenských věd a marxismu-leninismu na slovenských vysokých školách, aby na nich příslušné katedry získaly zásadní vliv za významné podpory závodních organizací KSS a Československého svazu mládeže. V roce 1952 byly na popud předsednictva ÚV KSS naformulované – podle vzoru sovětských škol – „metodické zásady vyučování společenských nauk“. Ve snaze překonat „nedostatečnou plánovitost“ jako největší nedostatek dosavadního vyučování museli vedoucí kateder sestavovat plán přednášek, seminářů i zadávání studentských prací se seznamem povinné i doporučené literatury. O plnění plánu měl příslušnému děkanovi podávat zprávu také vedoucí katedry, který měl každý týden svolávat schůze k projednání kritiky přednášek a seminářů. Plánované měly být rovněž semináře jako příležitost „dokonale poznat své posluchače“. Podobná plánovitost byla požadována i během zkušebního období, kdy si studenti ve zkušebním období měli tahat obálky s třemi otázkami – jednu všeobecnou, jednu konkrétní a nakonec jednu aktuální ze současného dění. Nejméně jednou za čtvrtletí se měli setkávat na stranické platformě komunističtí vedoucí pracovníci kateder kvůli společnému řešení zásadních pedagogických a vědeckých otázek.⁵¹

4. PŮSOBNÍ BOHUMÍRA KVASNIČKY

Tyto požadavky mezi bohoslovci realizoval další učitel společenských věd, komunista Bohumír Kvasnička, který fakultu monitoroval z pozice tajemníka. Jeho bývalí studenti na něj vzpomínají jako na relativně mírného učitele, který však seminaristům neváhal předpovídat úplný zánik

⁵⁰ ARKCMBFUK, Inventár kníh – Spoločenské náuky od 1. januára 1951, s. 1–73.

⁵¹ SNA, f. PŠk, kr. 397. Návrh na metodiku výučby spoločenských náuk na vysokých školách – nedatované.

církve v horizontu dvaceti let.⁵² Proto Kvasnička jako horlivý propagátor ateismu prosazoval „kladné, priťažlivé a presvedčivé vysvetľovanie základů materialistického svetonázoru a komunistické morálky tak, aby se tento správný pohled stále více v myšlení mladého člověka rozšiřoval a upevňoval“.⁵³ Podle něj se totiž mělo stále poukazovat na „neúčelnost, bezvýchodnost, ale také nedůstojnost náboženského řešení soukromých problémů a na neslučitelnost a škodlivost takového postupu pro člověka v socialismu...“. Trval na „maximální spjatosti vědeckoateistické výchovy se životem a jeho potřebami...“⁵⁴

Tuto spjatost výuky se životem zakusil sám Kvasnička v roce 1956 v rámci otázek ze strany kleriků vycházejících z obžaloby stalinského kultu osobnosti na XX. sjezdu KSSZ. Razantní kritika vzbuzovala mezi nastávajícími kněžskými naději na revizi vztahů státu a církve. „U politicky záporněji naladěných studentů“ – referoval Kvasnička nadřazeným – „má tato naděje jasně zlomyslné zabarvení, lze předpokládat v blízké budoucnosti i ojedinělé pokusy o zneužití situace“. Proto v každém ročníku přednášel o kultu osobnosti a odpovídal na dotazy kladené ve dvouhodinové diskusi: Proč se na to vše přišlo až nyní, po Stalinově úmrtí? Jak je to ohledně Klementa Gottwalda? I když se někteří bohoslovci dokonce pokoušeli Stalina obhajovat (podle 56letého bohoslovce Pavla Baránka „do mrtvého lva i myš kopne...“), podle Kvasničky v prvních dnech bez dostatečného argumentačního materiálu „nebyla vysvětlovací práce lehká“ a studenti „jako celek nepřijímali vysvětlení a drželi se svých dohadů, resp. přebraných neoficiálních verzí“.⁵⁵ Klerikové pokládali i další aktuální dotazy tzv. „na tělo“: nemůže se v budoucnu potvrdit, že ateismus neodpovídá lidskému rozumu? Musí komunismus *ex-offo* bojovat proti náboženství? Nejsou teze o včlenění náboženství do socialismu a komunismu pouze prázdnými účelovými frázemi? Může dojít ke sjednocení Evropy a k otevření hranic? Stanou se někdy skutečností diplomatické styky Moskvy, Vatikánu a naší republiky? Je papež Pius XII. válečným štváčem, anebo průkopníkem míru? Proč panuje ne-

⁵² Osobná výpověď Mons. Jána Formánka. V Bratislave, 20. apríla 2014.

⁵³ Bohumír KVASNIČKA, „Ach tá dnešná mládež?“, in Ján BIELČIK – Michal KOLLÁRIK – Bohumír KVASNIČKA – Peter PRUSÁK – Jan TROJAN, *Mladost' a jej zápasy*, Bratislava: Smena, 1966, s. 69.

⁵⁴ Bohumír KVASNIČKA, *Za marxistické poňatie ateizmu*, Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1963, s. 31–32.

⁵⁵ ARKBUN, f. Slovenský úrad pre veci cirkevné (SLOVÚC), kr. 26. Správa o ohlase rokovani XX. zjazdu KSSZ na CMB fakulte z 29. apríla 1956.

důvěra vůči kněžím, kteří jsou nuceni chodit kvůli každé drobnosti za okresním církevním tajemníkem? Jak postupovat v případě porušování ústavy ze strany světských funkcionářů? Proč se o nich církevní tajemníci vyjadřují jako o příživnících? A má církevní tajemník právo určovat kněžím obsah jejich kázání? A nelze kněžím zkrátit vojenskou službu? Jak má kněz postupovat v případě administrativních překážek při přihlašování na náboženství ze strany školy? A proč je nedostatek katolických zpěvníků, modlitebních knížek a knih pro mládež, které si dokonce ani oni sami, bohoslovci, nedovedou pořídit? Nepovede ateistická škola ke dvoustranné výchově dětí? A proč není náboženství vyučovacím předmětem?⁵⁶

Kvasničkovy odpovědi na ožehavé otázky kleriků byly střídavě vyhýbavé, jindy přímo lživé. Například prý „neexistuje žádné hlásání ateismu *ex-offo*“, anebo že náboženský a materialistický světonázor „nejen mohou, ale musí“ žít vedle sebe, anebo je prý škoda, že „centrum katolické církve zaujímá neměnný postoj k té oblasti světa, která je nejdůslednějším bojovníkem za mír“. „Míroví kněží“ jsou prý vzorem pro duchovenstvo v kapitalistickém zahraničí, a pokud jde o nedostatek knih, položený „dotaz není zcela jasný“ a v budoucnu se nevyklučuje „určitý vývin“.⁵⁷

I takovéto neupřímné odpovědi přispěly k tomu, že klerikové Kvasničkovi nedůvěřovali. Z rozhovoru s jistým bohoslovcem Milanem Jedinákem Kvasnička například vyrozuměl, že klerikové se bojí na cokoli zeptat v obavě, „že bych to proti nim mohl – jako tajemník fakulty – politicky zneužít, ... že tajemník fakulty spolupracuje s orgány bezpečnosti“. Kromě toho si Jedinák postěžoval, že během vycházek je zastavují na rozhovor osoby podezřelé ze spolupráce s StB, o níž se mezi kleriky šíří fáma o možném předvolání a násilně podávaných injekcích, po kterých pak člověk prozradí cokoli. Následně Kvasnička upozorňuje adresáty svojí správy, že takovéto oslovování bohoslovců jako forma politické kontroly semináře může ohrozit postavení tajemníka a ztížit jeho kontrolní možnosti. „Bylo by dobré uvedenou problematiku projednat se všemi činiteli, kteří mají CMBF politicky na starosti...“ – upozorňoval Kvasnička – „... máme možnost kontrolovat situaci na fakultě přímo i nepřímo prostřednictvím několika studentů, kteří projeví vůli být při těchto záležitostech nápomocní. Pro vedení fakulty by bylo značným

⁵⁶ ARKCMBFUK, Odpovědi na otázky IV. ročníku z roku 1956.

⁵⁷ ARKCMBFUK, Odpovědi na otázky IV. ročníku z roku 1956.

mínusem tyto vztahy a kontakty narušit anebo znemožnit.“ Mezi tyto kontakty Kvasnička zařazoval zřejmě i uvedeného Jedináka: za Kvasničkou si vlastně přišel v obavách ověřit, zda si pana tajemníka proti sobě nepopudil svými snad příliš odvážnými dotazy v hodině.⁵⁸

Míru Kvasničkova zasahování do nejvnitřnějších záležitostí semináře a fakulty dokumentuje případ bohoslovce Františka Kišidaye. Uvedený si jednou přišel tomuto komunistickému tajemníkovi stěžovat na osočování a drsné chování prefekta a spolužáků za to, že kritizoval papeže, který „drží s pány“. Kvasnička mu nejenže přislíbil zamezit jakýmkoliv postihům kleriků z politických důvodů, ale dokonce naléhal na duktora Arnolda Matejovie, aby podobné případy nahlásil rektorovi. „Uložil jsem mu za povinnost“ – sděloval Kvasnička nadřízeným orgánům – „informovat o veškerých nezdravých jevech v ročníku některého z představených, především rektora. ... Potvrdil rektorovi, že někteří studenti prvního ročníku vedou záporně zaměřené řeči proti obsahu přednášek pověřence Horáka na hodinách společenských nauk.“⁵⁹

V polovině prosince roku 1961 přešel Kvasnička na nové pracoviště Slovenské akademie věd, pravděpodobně na nově zřízené oddělení vědeckého ateismu Filosofického ústavu.⁶⁰ Ve funkci tajemníka a přednášejícího společenských věd ho nahradil promovaný právník Štefan Baričák, který svým ateistickým a kontrolním zanícením nezaostával za svým předchůdcem: jeho zprávy jsou dokonce ještě podrobnější, osobnější, podezíravější. Záměrně se pouštěl do rozhovorů s pedagogy i seminaristy, aby o nich následně referoval nadřízeným orgánům. Příznačné je například Baričákovu hodnocení „ještě neprobádaného“, uctivého docenta Alojze Martince, u něhož „právě ta přílišná uctivost se mu nezdála“, Baričák „stále neuměl vycítit jeho povahové vlastnosti“. Proto navrhoval vyměnit „pasivního“ prefekta Milana Medeka za takového, „aby se tajemník fakulty dověděl každý den vše, co se v semináři odehrálo“. Jako nový učitel společenských věd pozměnil Baričák stávající osnovy za účelem „vychovat na fakultě v rámci společenských věd pokrokové kněží oddané věci socialismu a dobré bojovníky za mír“.⁶¹

⁵⁸ SNA, f. MK SSR – Odbor pre veci cirkevné, kr. 26. Záznam z rozhovoru s Milanom Jedinákom z 21. novembra 1960.

⁵⁹ SNA, f. MK SSR – Odbor pre veci cirkevné, kr. 155. Úradný záznam tajomníka Kvasničku z 18. decembra 1958.

⁶⁰ Róbert LETZ, „Cirkevná politika štátu na Slovensku v rokoch 1948–1989,“ in *Historia Hungaro-Slovaca – Slovaco-Hungarica*, 2, Budapest: Kossuth Kiadó, 2008, s. 144.

5. INTERMEZZO 1968–1974

Po Baričákovi vyučoval předmět „společenské vědy“ až do roku 1968 Vladimír Pelda z Právnické fakulty Univerzity Komenského. Kněz Ján Biroš vzpomíná na jeho aroganci už během přijímacích pohovorů na bohosloveckou fakultu. „Hlavní člen přijímací komise, ateista, profesor na Vysoké škole politické Vladimír Pelda,“ – vzpomíná Biroš – „mi říkal: ‚Nenamáhejte se, nebudete přijat na CMBF. Stát do vás investoval dvě maturity, odbornou přípravu pro stavebnictví, tak co byste ještě chtěl?‘“⁶² Peldova nadřazenost odpovídala jeho snaze zasahovat do veškerého dění na fakultě a dokonale ho kontrolovat, jak o tom svědčí jeho vlastní tajná situační zpráva z května roku 1966. Podrobně hodnotil profesory, plánoval jejich kádrové rošády, navrhoval „přísnější zákroky“ vůči odpůrcům režimu. Z titulu tajemníka se zúčastňoval na zasedáních fakultní rady, kterou využíval k „ovlivňování členů profesorského sboru v zájmu jejich správného postoje“, neváhal hodnotit ani představené semináře a rovněž navrhovat, aby výměnu funkcionářů provádělo Pověřenectvo kultury, a „nenechat toto biskupovi“. Na fakultě prosazoval aktivity propagující československo-sovětské přátelství i prorožimní kněžské mírové hnutí, jehož témata se snažil integrovat do všech předmětů a posluchače nutil k aktivní účasti na nich. Když posluchač Peter Nagy ostře kritizoval protipapežské projevy mírových funkcionářů, Pelda navrhl dát „dohromady materiály, které jsou údajně proti němu k dispozici, aby byl vyloučený z fakulty, anebo sám odstoupil“. Pelda pokládal za úspěch také vydávání skript s „naším souhlasem“, čímž se automaticky vyřazovaly „často nevhodné učebnice“. Inicioval zamezení přísunu „výrazně méně mírné“ katolické literatury ze socialistického zahraničí zakročením u dovozce zahraniční literatury Orbis. Vadilo mu rovněž přílišné množství primičních obrázků, které se snažil omezit jejich předražením až na jednu korunu pod záminkou jejich zkvalitnění. Jako vyučující společenských věd se snažil obhajovat společenské a státní zřízení, podávat „správný výklad“ aktuálního dění, a známkováním zvýšit autoritu společenských věd.⁶³

⁶¹ SNA, f. MK SSR – Odbor pre veci cirkevne, kr. 26. Správa o situácii na CMBF v Bratislave za dobu od 16. 12. 1961 do ukončenia školského roku 1961/62 z 8. júla 1962.

⁶² Ján Biroš: „Svedectvo o Ferovi“, <http://vitaz.rimkat.sk/index.php?a=article-spektrum&id=760> [zverejnené 11. apríla 2014].

⁶³ ARKBÚN, f. SLOVÚC, kr. 25. Situačná správa 3/1966 taj. z 23. mája 1966.

Jejich opravdová autorita vyšla najevo během politického uvolnění v roce 1968, když došlo na půdě fakulty k řadě zásadních personálních změn. Když se ve středu 27. března 1968 setkali volení zástupci bohoslovců s představiteli církevního oddělení pověřenectva kultury, Peldovi byla vyslovena nedůvěra a žádali jeho odvolání. V zastoupení sto šesti kleriků jako signatářů petice proti Peldovi argumentovali jeho absolutistickými manýry, např. když na přednáškách urážel jejich náboženské cítění a veřejně urazil také představitele fakulty a semináře. Tento nekatolík vyvolával atmosféru strachu a nedůvěry, a sice politickým dozorováním seminaristů a zasahováním do vnitřních záležitostí formace, nevynímaje ani řád semináře.⁶⁴ Protože fakultní rada i samotný biskup Ambróz Lazík se s názorem bohoslovců „jednoznačně ztotožnili“,⁶⁵ bylo přijato usnesení v souladu se šestým bodem organizačního statutu fakulty: na katolické fakultě má být tajemník vybírán z členů Katolické církve. I samotné kompetence tajemníka byly vymezeny na čistě administrativní úkony bez jakéhokoliv zasahování do výchovného procesu fakulty a semináře. Předmět „společenských nauk“ byl zrušený a nahrazený křesťanskou sociologií přednášenou se „zřetelem na naše společenské zřízení“.⁶⁶ Pelda tím pádem neměl na fakultě co pohledávat, proto začátkem dubna předal kancelář a odešel. Ve funkci tajemníka ho dočasně nahradil vicerektor semináře Miloš Ondřejkovič.⁶⁷

Bohoslovci byli od předmětu „Společenských nauk“ ušetřeni přibližně čtyři až pět let. Přirozenou součástí komunistické „normalizace“ byly i úvahy o obnovení katedry – už od začátku února 1970 s novými osnovami a „zamýšlenou vhodnou osobou“.⁶⁸ Je zarážející, že v listopadu roku 1971 dokonce samotný děkan fakulty Mikuláš Višňovský požádal Sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury SSR o „zřízení předmětu ‚Společenské nauky‘ na zdejší fakultě“, který byl v krizových letech zrušený a „jeho potřebu pro orientaci posluchačů citelně pociťujeme“. Jako zkušeného přednášejícího navrhl Bohumíra Kvasničku, který ať je jmenován profesorem v dané problematice.⁶⁹ O necelý rok později

⁶⁴ Tamtéž, kr. 25. Vyslovenie straty dôvery a žiadosť o odvolanie profesora spoločenských vied a tajomníka CMB fakulty z 23. marca 1968.

⁶⁵ SNA, f. MK SSR – Odbor pre veci cirkevné, kr. 88. Zápisnica zo zasadnutia fakultnej rady CM bohosloveckej fakulty v Bratislave z 27. marca 1968.

⁶⁶ Tamtéž, Uznesenie fakultnej rady z 28. marca 1968.

⁶⁷ Tamtéž, Zápisnica o odovzdaní kancelárie tajomníka fakulty z 11. apríla 1968.

⁶⁸ ARKBÚN, f. SLOVÚC, kr. 25. Návrh opatrení na riešenie situácie na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave – nedatované.

se fakultní rada sama usnesla zavést přednášky ze společenských nauk pro čtvrtý a pátý ročník v týdenním rozsahu jedné přednáškové hodiny a dvou hodin semináře. Ovšem pro jmenování profesorem na tento předmět Fakultní rada navrhla nikoliv Kvasničku, nýbrž docenta Filozofické fakulty Univerzity Komenského PhDr. Jiřího Suchého, filozofa, logika, futurologa a člena komunistické strany. Tento absolvent čtyřletého aspirantského studia v Moskvě se poté angažoval v reformních procesech šedesátých let, když kritizoval dogmatismus v marxismu a „svazování křídel rozletu jejich myšlenek“. Zůstával ovšem přesvědčeným marxistou, který psal o „potřebě důsledné obhajoby materialistických pozic“, protože prostřednictvím marxistické filozofie „se člověk poprvé postavil ke skutečnosti jako ten, kdo ji ovládá, a nikoli jako ten, kdo na ní fatálně závisí“, tato filozofie je tedy potvrzením „převratné úlohy emancipovaného lidského subjektu v objektivní realitě“.⁷⁰

K „objektivní realitě“ bohosloveckého semináře se Suchý, i když usměrňovaný z Ministerstva kultury, postavil se smyslem pro realitu: před studenty deklaroval, že mu je jasný rozdíl ideologických východisek mezi ním a jimi, tj. že je zcela jistě nehodlá přesvědčovat. Současně však zdůrazňoval, že úspěšné složení zkoušky z jeho předmětu podmiňuje postup do dalšího ročníku stejně tak, jako například zkouška z dogmatiky. Navzdory těmto přísným slovům Suchý studenty neměl ve zvyku při zkouškách vyhazovat.⁷¹ Příliš na sebe neupozorňoval ani na zasedáních fakultní rady: v jejích zápisnicích poprvé figuruje jako vedoucí katedry koncem listopadu roku 1974, z účasti na jejích zasedáních se však především ze začátku často omlouval a v případě sporadické účasti není ani jednou zaznamenán jeho aktivní vstup do diskuse.⁷²

Pokud jde o samotný předmět společenských věd, podle nových osnov měl mít Suchý jednu hodinu přednášek a jednu hodinu cvičení

⁶⁹ ARKCMBFUK, Přípis Višňovského Sekretariátu pre veci cirkevné MK SSR zo 17. novembra 1971.

⁷⁰ Jiří Suchý, „Perspektivy člověka a perspektivy marxistické filozofie,“ in *Otázky marxistické filozofie* 20 (1965): 543.

⁷¹ ARKCMBFUK, Zápisnica z riadneho zasadania Fakultnej rady pri Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave z 11. Septembra 1972; Dokument „Pôsobenie CM bohosloveckej fakulty pri formovaní občiansko-politického profilu bohoslovcov“ z 22. februára 1977; *Elektronický slovník slovenských filozofov*, „Suchý, Jiří,“ <http://www.filozofia.sk/essf.htm#Suchý> [zverejnené 17. apríla 2014]; Osobná výpoveď kňazov Rudolfa Németha a Mateja Németha. V Bratislave 28. apríla 2014.

⁷² ARKCMBFUK, Zápisnica z fakultnej rady z 25. novembra roku 1974.

týdně s cílem poukazovat zejména na „hluboké humanistické, sociálně-ekonomické a kulturně-mravní poslání a cíle socialismu“, na historické podmínky jeho vzniku, jeho vývin, strukturu a společenské výsledky, například také v zahraniční politice „zaměřené na blaho pracujících občanů a boj za světový mír“.⁷³ Mezi plánovanými tématy nechyběly „dějiny třídního boje“, „konsolidační proces v roce 1968“, „požadavky socialistického státu na činnost kněze v naší společnosti“, nebo „komunistický způsob práce a života“.⁷⁴ Témata byla rozvržena do všech pěti ročníků: po látce prvního ročníku o dějinách a současnosti mezinárodního dělnického hnutí pokračovaly přednášky ve druhém ročníku o existenci tohoto hnutí za socialismu a komunismu. Třetíci se měli poučit o dějinách národního hospodářství a jeho povaze v období přechodu od kapitalismu k socialismu, jejich o rok starší spolužáci o jeho existenci za socialismu a také o teorii státu a práva. A nakonec klerikům končícím studia přednášeli o státním právu a právu trestním, rodinném a správním. Poslední téma posledního ročníku mělo pojednávat o „úpravě vztahů mezi církví a státem“.⁷⁵

Před shromážděním studentů a pedagogů docent Suchý promluvil před volbami do zastupitelských orgánů v říjnu roku 1976: přesvědčoval je o všestranném sociálním i hospodářském pokroku a o zvyšování životní úrovně jako o důkazu života v konsolidované společnosti. Na rozdíl od voleb v Německé spolkové republice, Švédsku či USA, kde se kandidáti bez jasného volebního programu vzájemně napadají, u nás kandidují bez antagonismu osvědčení lidé s pozitivním programem pod heslem „Za socialismus – za mír“; u nás se totiž může na výsledcích budování společnosti podílet každý.⁷⁶

⁷³ SNA, f. MK SSR – Odbor pre veci cirkevné, kr. 88. Obsahové zameranie a metodika spoločenských náuk na CMBF (riešenie pre školské roky 1971 až 1973) – nedatované.

⁷⁴ SNA, f. MK SSR – Odbor pre veci cirkevné, kr. 88. Príloha č. 1 – tematika prednášok V. ročník 1971/72 – nedatované; Osnovy prednášok zo spoločenských vied pre II. ročník štúdia – nedatované.

⁷⁵ SNA, f. MK SSR – Odbor pre veci cirkevné, kr. 88. Osnovy prednášok zo spoločenských vied pre I. – V. ročník štúdia – nedatované.

⁷⁶ ARKCMBFUK, Zápisnica z predvolebného valného zhromaždenia CMBF v Bratislave 20. októbra 1976.

6. TAJNÝ SPOLUPRACOVNÍK „HUDEBNÍK“

Během dalších voleb už Suchý neměl možnost promlouvat, protože své působení v říjnu roku 1978 na bohoslovecké fakultě ukončil.⁷⁷ Mezi jeho nástupci se zvažovalo jméno komunisty a bývalého krajského církevního tajemníka Róberta Margetína, který měl zároveň vyměnit Jozefa Krajčího na postu tajemníka fakulty.⁷⁸ Nakonec na katedru, nikoliv ovšem na místo tajemníka, nastoupil čtyřiapadesátiletý pedagog a publicista František Mózsí, lektor politické školy ÚV KSS, nyní jmenován ministrem kultury za profesora společenských věd i vedoucího příslušné katedry.⁷⁹ V průběhu několika týdnů získala Mózsího pro spolupráci Státní bezpečnost a zaregistrovala ho pod krycím jménem „Hudebník“. „Perspektivně by měl na fakultě zastávat funkci tajemníka“ – odůvodnil Mózsího „naverbování“ nadporučík StB Ján Tkáč – „čímž se jeho operativní možnosti značně rozšíří, ... má kladný vztah k orgánům Ministerstva vnitra a sám projevil ochotu s námi spolupracovat“.⁸⁰

Uvedená ochota se v průběhu následujících devíti let Mózsího působení zpředmětnila ve 133 stranách nejružnějších hlášení – o školních oslavách, například při zahájení školního roku, o intrikách, o vyloučených bohoslovcích i náladách mezi ostatními kleriky, o mírovém hnutí, o ohlasech na papežskou návštěvu v Polsku, o stycích s Maďarskem, o návštěvě kardinála Tomáška a biskupa Vrány na CMBF, o jednáních fakultní rady, o údajném tajném kněžském vysvěcení Juraje Lexmanna.⁸¹ Mózsí uvedl jmenovitě 55 konkrétních osob, z nichž velkou pozornost věnoval několika profesorům, zejména děkanovi Štefanovi Janegovi, profesorovi dějin a mezináboženských vztahů Jozefovi Uhrinovi, přednášejícímu pastorální teologie a homiletiky Jozefu Vrablecovi, proděkanovi a biblistovi Michalovi Krovinovi, nebo profesorovi církevních dějin Antonu Baginovi. Z bohoslovců se největší pozornosti dostalo synovci

⁷⁷ ARKCMBFUK, Zápisnica z fakultnej rady zo 4. októbra 1978.

⁷⁸ ARKBŮN, f. SLOVŮC, kr. 25. Dokument „Pôsobenie CM bohosloveckej fakulty pri formovaní občiansko-politického profilu bohoslovcov“ z 22. februára 1977; MS, „Stručný biografický slovník ke kulatému stolu: Česká sociologie 1965–1989,“ in *Sociologický časopis* 40, č. 5 (2004): 753.

⁷⁹ ARKCMBFUK, Zápisnica z fakultnej rady zo 4. októbra 1978.

⁸⁰ Archív Ústavu pamäti národa – Bratislava (AÚPN), sv. „Hudobník“, č. 22653, Návrh na evidovanie dôverníka k objektovému zväzku „Fakulta“, č. sv. 11628 z 9. januára 1979.

⁸¹ AÚPN, sv. „Hudobník“, č. 22653, Seznam dokumentů 1 – 89 z rokov 1979–1986.

tehdejšího trnavského biskupa Júliuse Gábriša – Jozefu Gábrišovi, který byl jedním ze čtyřiceti vyhodnocených seminaristů.⁸² Z nich se Mózsioho zajisté nejnepříjemněji dotkli třetí Róbert Bezák a Viktor Tužinský, o kterých Státní bezpečnosti referoval: přišli se ohradit vůči jeho přednášce „o současném mírovém hnutí v západních zemích“, že přednášku vnucuje bez uvedení v rozvrhu, podle kterého má být pátá hodina každou středu vyhrazená doučování zameškaného učiva.⁸³

Mózsi svůj dosah na kleriky rozšířil také skrze zájmovou uměleckou činnost, konkrétně zpěv a recitaci.⁸⁴ Důkazem Mózsioho silně ideologizovaných antiklerikálních východisek byla například jeho teze, že se církev snaží „zcela si přivlastnit kulturní velikány“, například Johanna Sebastian Bacha, a proto se snažil „seznámit bohoslovce s marxistickým hodnocením Bacha...“. Další „marxistické hodnocení“, jmenovitě cyrilometodějského výročí, podsouval Mózsi profesorů církevních dějin Antonu Baginovi, a tak ho údajně donutil uvést z čistě „kolegiálních důvodů“ také jiné názory a vědecky doposud neprobádaná témata. Kromě toho Mózsi referoval svým nadřízeným rovněž o „politickém negativismu“ kleriků i profesorů, kteří si s odvoláním na Gorbačovovo tvrzení o „zpomalení tempa růstu produktivity práce“ všímali namísto dosažených výsledků rozvinuté socialistické soustavy spíše vysoké životní úroveň na Západě.⁸⁵ Proti „negativním politickým názorům“ bohoslovců se Mózsi pokusil vystupovat kuloárně, chlubil se například přibrzděním aféry bohoslovce Marka, který své předvolání na policii interpretoval jako pokus o jeho získání ke spolupráci. „Rychlou informací a vysvětlením“ – tvrdil Mózsi – „jsem záležitost lokalizoval politicky taktně a diskrétně ... toto téma dnes už není na programu...“.⁸⁶ Naléhal, aby byly posluchači „více orientovaní na společenské dění“, aby si „zvyšovali svoji kulturní a estetickou úroveň“, a to „návštěvami muzeí, výstav a jiných akcí“.⁸⁷

⁸² AÚPN, sv. „Hudobník“, č. 22653, Zoznam osôb / Seznam osob 1–55, nedatované.

⁸³ AÚPN, f. XII. správa ZNB Bratislava, kr. 40. Týždenná informácia č. 48/S o štb. situácii v rámci SSR za obdobie od 30. novembra 1981 do 7. decembra 1981.

⁸⁴ ARKCMBFUK, Zápisnica z pedagogickej konferencie profesorského zboru CMBF a predstavených kňazského seminára zo 4. októbra 1979.

⁸⁵ ARKBÚN, f. SLOVÚC, kr. 25. Niektoré postrehy o negatívnych politických názoroch na CMBF z apríla 1985.

⁸⁶ ARKBÚN, f. SLOVÚC, kr. 25. Niektoré postrehy o negatívnych politických názoroch na CMBF z apríla 1985.

⁸⁷ ARKCMBFUK, Zápisnica zo zasadania fakultnej rady CMBF zo 12. júna 1986.

Přehled o situaci na fakultě a v seminári Mózsi získával také ze zasedání fakultní rady, jejímž členem byl automaticky z titulu vedoucího katedry. V rámci debat komentoval také záležitosti mimo vlastní kompetenci, když například zpochybnil rozhodnutí velkého kancléře, biskupa Júliuse Gábriše. Když ten nesouhlasil s potrestáním některých bohoslovců za vykonstruované obvinění kvůli kontaktu se zahraničními osobami, Mózsi „s názorem velkého kancléře úplně nesouhlasil“, dokonce uvedl i vlastní návrhy na jejich potrestání a jako jediný z pedagogů hlasoval proti biskupovu stanovisku.⁸⁸ Mózsi se snažil aktivně formovat rovněž obsah vyučování, když začátkem roku 1982 předložil tematický plán přednášek na každou středu, aby mohl na poslední dvě vyučovací hodiny po dohodě s Ministerstvem kultury a děkanátem pozývat externisty působící v kulturní a společenské oblasti – a to v zájmu „pozitivní orientace posluchačů“.⁸⁹ Prvním pozvaným externistou se stal profesor ekonomie Karol France, následovat měli odborníci z oblasti umění, sociologie, literatury a hudby, o které měl přednášet například profesor Ján Albrecht. Na návrh sekretariátu pro věci církevní byl do plánu zařazen i vysokoškolákům dobře známý redaktor a básník Pavol Koyš, absolvent Vysoké školy politické Ústředního výboru KSČ v Praze a náměstek ministra kultury SSR.⁹⁰ V roce 1984 Mózsi zorganizoval na fakultě oslavu únorových událostí.⁹¹ Na těchto akcích neměli chybět ani pedagogové, proto Mózsi – překračující vlastní pravomoci – vyžadoval přítomnost profesorů a představených semináře, protože „jejich přítomnost by dodala těmto přednáškám punc vážnosti a větší prestiže“.⁹²

V Mózsiho chování působil paradoxně fakt, že zatímco bohoslovce a pedagogy usměrňoval k loajalitě vůči socialistické vlasti, u vlastních synů toho vůbec nedosáhl: v roce 1987 totiž do zahraničí emigroval už jeho druhý syn. Mózsiho kádrový sestup byl pak rychlý: Sekretariát vlády SSR pro věci církevní po konzultaci s oddělením agitace a propagandy ÚV KSS rozhodli Mózsiho uvolnit nejen z postu vedoucího kated-

⁸⁸ ARKCMBFUK, Zápisnica z riadneho zasadania Fakultnej rady CMBF zo dňa 26. apríla 1982.

⁸⁹ ARKCMBFUK, Zápisnica z riadneho zasadania Fakultnej rady pri Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte zo 6. januára 1982.

⁹⁰ ARKCMBFUK, Zápisnica z pedagogickej konferencie zo 18. januára 1983; „Pavol Koyš,“ <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/pavol-koyš> [zverejnené 20. 4. 2014].

⁹¹ ARKCMBFUK, Zápisnica zo zasadania fakultnej rady CMBF zo 7. júna 1984.

⁹² ARKCMBFUK, Zápisnica zo zasadania fakultnej rady CMBF zo 17. februára 1984.

ry společenských věd, ale také z lektorství na politické škole ÚV KSS.⁹³ Ministr kultury Válek ho strohým přípisem k 1. říjnu roku 1987 „odvolal z funkce profesora a vedoucího katedry společenských nauk“.⁹⁴ Bez těchto funkcí Mózsi přestal být zajímavý i pro StB, která s ním ukončila spolupráci, jelikož podle kapitána StB Mariána Poláka „ztratil možnost plnění úkolů v problematice CMBF, kde byl využíván“.⁹⁵

7. POSLEDNÍ ROKY

V den podepsání Mózsiho odvolání signoval ministr Válek také jmenovací dekret jeho nástupce, více než padesátiletého PhDr. Eugena Kusendu, jehož děkan fakulty Štefan Janega oficiálně představil Fakultní radě koncem října roku 1987. Tento bývalý předseda Závodní organizace KSČ na Ministerstvu národní obrany, kde pracoval více než třicet let, byl rovněž držitelem vysokých komunistických vyznamenání, možná i za služební pobyt v Korejské lidově demokratické republice, a především za čtyři roky vykonávanou funkci náčelníka Vojenského uměleckého souboru Jána Nálepky.⁹⁶ Když ho 1. srpna roku 1987 ministr kultury Válek jmenoval „profesorem Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Bratislavě“, přiznal mu také nemalý měsíční plat 5.400 korun, téměř dvojnásobek průměrné měsíční mzdy v zemi.⁹⁷ I on, třebaže byl komunistou, zasahoval do jiných předmětů, když například navrhoval vyhledávat nové učitele katechetiky a pedagogiky také v jiných diecézích.⁹⁸ Jindy zas přišel s ideou vytipovat a ve zvláštní kartotéce evidovat pro

⁹³ ARKBÚN, f. SLOVÚC, kr. 27. Přípis Vincenta Máčovského ministrovi kultúry z 10. júla 1987.

⁹⁴ ARKCMBFUK, Přípis Váleka Mózsimu z 10. júla 1987.

⁹⁵ AÚPN, sv. „Hudobník“, č. 22653, Dôvodová správa o uložení do archívu zv. dôverníka *Hudobník* z 5. januára 1988.

⁹⁶ ARKCMBFUK, Osobný dotazník Kusendu Eugena; Zápisnica zo zasadania Fakultnej rady o 10.00 hod. v Bratislave na CMBF zo 22. októbra 1987; Václav ŠMIDRKAL, „O vzniku a úloze bratislavského Vojenského uměleckého souboru,“ in *Vojenská história* 14, č. 2 (2010): 65.

⁹⁷ ARKCMBFUK, Přípis Váleka Kusendovi z 10. júla 1987; Priemerný starobný dôchodok a priemerná mesačná mzda v hospodárstve SR, <http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-/cislo-Okt%C3%B3ber/priemerny-starobny-dochodok-a-priemerna-mesacna-mzda-v-hospodarstve-sr.html> [zverejnené 28. 7. 2014].

⁹⁸ ARKCMBFUK, Zápisnica zo zasadania Fakultnej rady o 10.00 hod. v Bratislave na CMBF zo 7. septembra 1989.

jednotlivé předměty nadané posluchače už během studií a osobně je za-
interesovat na prohlubování a rozšiřování jejich talentu.⁹⁹ Ve vzpomín-
kách bohoslovců Kusenda nezanednal negativní pocity, byl inteligentní,
mírný a nekonfliktní, dokonce přicházel na hodiny o pět minut později
a odcházel o pět minut dříve, aby se klerikové mohli pomodlit.

Po dvouletém působení přidělili Kusendovi, který setrval ve funk-
ci vedoucího katedry, výpomoc v osobě pětatřicetiletého dr. Štefana
Topoľského, který po absolvování střední ekonomické školy a studiu
sociologie působil i jako pedagog Ústředního domu pionýrů a mládeže
Klementa Gottwalda v Bratislavě.¹⁰⁰

8. ZÁVĚR

Tento Kusendův blahosklonný přístup jako kdyby předznamená-
val blížící se společenský zvrat ve formě „něžné revoluce“ v listopadu
roku 1989. V průběhu těch dní vyučování „společenských věd“ na bra-
tislavské fakultě úplně ustalo a k 31. prosinci roku 1989 dostali Kusenda
a Topoľský definitivní výpověď z fakulty.¹⁰¹ Tak po čtyřiceti letech s ko-
nečnou platností skončila snaha o komunistickou infiltraci bohoslovecké
fakulty.

Na základě výše uvedené analýzy konstatujeme tři základní cíle „Ka-
tedry společenských nauk“, vnučené do prostředí kleriků. První cíl byl
indoktrinační: ateizace byla sice v tomto prostředí vyloučená, ale komu-
nistická strana soustavně doufala v úspěch vedení bohoslovců k loajalitě
vůči kladně prezentovanému režimu. Druhý cíl byl *kontrolní*: kromě ko-
munikace mezi pedagogy a studenty totiž probíhala tajná komunikace
učitelů s bezpečnostními orgány, z nichž někteří byli dokonce jejich bez-
prostředními spolupracovníky. Z *indoktrinačního* a *kontrolního* zacílení
vyplývá její třetí, *demoralizační* cíl prореžimní katedry: do učeben a kabi-
netů vnášeli komunističtí vyučující strach, napětí a nedůvěru, nemluvě
o stovkách promarněných hodin na úkor mnohem užitečnějších předmě-

⁹⁹ ARKCMBFUK, Zápisnica zo zasadania Fakultnej rady o 10.00 hod. v Bratislave na
CMBF zo 1. marca 1989.

¹⁰⁰ ARKCMBFUK, Zápisnica zo zasadania Fakultnej rady o 10.00 hod. v Bratislave na
CMBF zo 7. septembra 1989; Osobný dotazník Štefana Topoľského z 20. júla 1989.

¹⁰¹ ARKCMBFUK, Zápisnica zo zasadania Fakultnej rady o 10.00 hod. v Bratislave na
CMBF z 30. januára 1990.

tů. Na zůvř můžeme konstatovat, že katedra své primůrní cíle nespľnila, nýbrž dosůhla opaku: seminaristé se v přímém kontaktu s protagonisty režimu pouze utvrdili v přesvědčení, že v programově a cílevědomě ateizovaném prostředí má tím větší význam stát se knězem.

**An Attempt to Permeate Faculties of Theology with Marxist Ideology
in Czechoslovakia: With Special Reference to the So-called
“Department of Social Sciences” at the Faculty of Theology in Bratislava**

Key words: Department of Social Sciences; Faculty of Theology in Bratislava; Marxist Ideology; Atheistic Propaganda among the Clergy

Abstract: The Communists seized power in Czechoslovakia in 1948. They attempted to permeate through their ideology all spheres of social life, including the area of education. So-called “Departments of Social Sciences” were consequently established at all universities in Czechoslovakia: with theological faculties being no exception. At the Faculty of Theology in Bratislava, the teachers of Marxism were aware that it made no sense to spread atheist propaganda among the clergy and consequently worked at persuading the clergy to pledge loyalty to the regime and control their reactions. All the teachers of Marxism were Communist party members. A number of them also lectured at the Political school of the Communist Party Central Council. They collaborated with the state secret services and informed them about everything which occurred at the faculty. They were actually present at all the assemblies of the faculty council. The Departments of Social Sciences functioned for more than 40 years, with a short suspension in 1968–69, and they lasted up until the revolutionary changes which transformed the situation in Czechoslovakia in 1989.

Prof. ThDr. Jozef Haľko, PhD.
Katedra cirkevných dejín RKCMBFUK
Kapitulská 26
814 58 Bratislava